

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Skolemiljøarbeid: Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker

- og muligheter i fellesskapende aktiviteter

Selma Therese Lyng
Arbeidsforskningsinstituttet, HiOA
SKUP-samling 8. februar 2017

Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø

Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker

INGUNN MARIE ERIKSEN & SELMA THERESE LYNG

NOVA

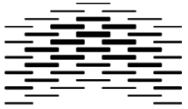
Velferdsforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

AFI

Arbeidsforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

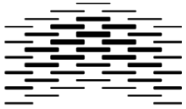
Utvalg og datamateriale

20 skoler

- Valgt fra survey
- Selvrapportert positiv miljøendring som skyldes eget arbeid (“snuoperasjon”)
- 11 skoler med program - 9 uten
- Intervjuer med ledelse og lærere

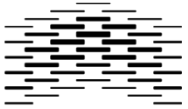
4 skoler valgt til deltagende observasjon

- 6 klasser
- Intervjuer med de fleste elevene i alle klassene
- Intervjuer med sentralt personale

Harde nøtter

- «Jentegreier» og «jentedrama»
- Indirekte relasjonell aggresjon
- Konflikter mellom rivaliserende jentegrupper («dronninger med hoff») – og ekskludering av enkeltjenter
- Kjennetegn: (U)synlig, gjentakende og foranderlige
- Tar mye tid og ressurser fra lærere og annet personale

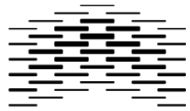
Historien om jenter og gutter

Lærer 1: Gutta ordner opp der og da. De er mer fredelige.

Lærer 2: Gutta er enklere. Jenter gjør mer stygge ting.

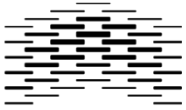
Lærer 1: Det er vanskeligere å se utstenging.

Lærer 3: Det er mye mer skjult mobbing blant jenter.

Blind flekk: Mobbing og krenkelseser blant gutter

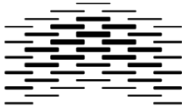
- Bagatellisert: Guttessjargong
- Usynlig: Indirekte relasjonell aggresjon (baksnakking, ryktespredning, utestenging osv)

Negative kommentarer

Noen ganger er det vanskelig når det er en guttegruppe på 6–7 stykker, og kanskje de har en sjargong som er ganske tøff. Og så er det noe med status og hierarki i gruppa. En der kan føle seg mobba – uten at han er mobba – fordi det bare er en sjargong.

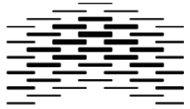
(Miljøarbeider)

«Knuffing»

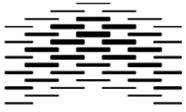
Lærer 1: En [elev] kan bli dytta litt på og kalle det for mobba. (...) Vi har et godt eksempel fra i fjor, han som ble dyttet rundt i gangene her.

Lærer 2: Han svarte på [den skoleinterne trivsels]undersøkelsen at han ble mobbet ganske ofte, og vi har ikke sett det i det hele tatt, han navnga dem, det var – stakkars gutt, han som han navnga, han var ingen mobber. Vi måtte ha møte med begge foreldrene, det ble ganske stort, nettopp fordi denne eleven hadde en annen definisjon på hva som er mobbing. Foreldrene var interessert i få det ut av verden. I ettertid har vi hatt samtaler med den gutten om hva som er mobbing, han er veldig sår, det skal ingenting til. Sart type (...) ekstremt sart gutt.

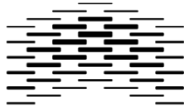

Blind flekk: Mobbing og krenkelses blant gutter

- Bagatellisert: Guttessjargong
- Usynlig: Indirekte relasjonell aggresjon (baksnakking, ryktespredning, utestenging osv)

Det eneste problemet her er de supervennene. De er sånn skikkelig kompiser, så når det er bursdager inviterer dem oss, men dem bryr seg ikke så mye om oss. [Vendt mot klassekamerat] Husker du Trond sin bursdag? Når Jarle kom så gjorde dem sånn her [slår ut med armene i velkomsthilsen] og jubla dem og ble kjempeglade, og så kom jeg - så gjorde dem bare sånn: [nøytral passiv stemme] 'Hei'. Så det føles som at vi er sånn der ubetydelige og resten er bare kule og sånn. (...) Vi er mer sånn ubetydelige. De inviterer oss, men de tenker ikke at vi er der, de tenker bare på de andre.

Den tause byrden av mange «små» krenkelseser

3: Det er jo fortsatt sånne popularitetsgrupper da, men det er ikke så ekstremt som det var før [på barneskolen].

1: Jo jeg syns det. Litt sånn, de er litt eplekjekke.

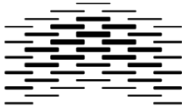
2: Mange i klassen er litt eplekjekke. Nesten alle.

3: Ja. De tror at de er så spesielle. (...) Og så skal de gjøre resten av dagen din sur.

1: Med å slenge dritt.

3: Slenge dritt-.

1: - det jeg merker er at hvis jeg prøver lissom å snakke til noen så lissom er det ikke alltid de svarer. De bare ignorerer deg. De tror at de er mye bedre enn deg.

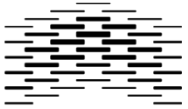
1: Nei. Når lærerne er i nærheten så svarer de automatisk. Men med en gang læreren er borte, så er det som å snakke til en glassvegg.

2: Du snakker med en vegg.

1: Men det som lissom er sånn- når du prøver å si noe i timen da og du tror det er riktig og så sier alle: 'nei, det er feil, det er feil'. Men de har jo ikke ordet. Og da blir du jo liksom litt sånn lei deg og vil ikke snakke igjen lissom.

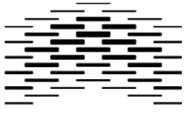
Intervjuer: Sier dere nå at det kommer kommentarer i timen også, ikke bare når læreren ikke er der?

3: Ja, men da er det ikke på en måte SÅNNE [stygge] ord da, da er det mer sånn «det er feil». Som sier på en måte at man er litt dum da, at de på en måte prøver å få deg til å føle deg dum.

Forhold som bidrar til usynliggjøring

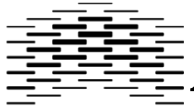
- Gutters følelsesregler: «De biter det i seg»
- Guttedramaene spilles ikke ut for åpen scene
- Fokus i fakta og fiksjon: Skjerpede blikk og større vokabular for skjult mobbing – blant jenter

Hovedstrategier i skolemiljøarbeidet

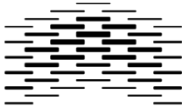
1: Atferdsregulering: «Omsorgsfull kontroll»

2: Relasjonsarbeid lærer-elev: «Tett på»

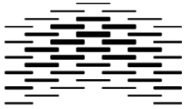
Atferdsregulering i anti-mobbeforskning

- Autoritative voksne med kontroll og oversikt gir mindre mobbing
- Fremmer positive relasjoner mellom elever:
Kultur som forebygger mobbing
- Felles forståelse av sosiale kompetanser og normer

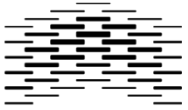
Lærer-elev-relasjonen i anti-mobbeforskning

- Positive lærer-elev-relasjoner gir mindre mobbing
- Elever som opplever støtte fra lærer opplever i større grad aksept fra medelever og i mindre grad mobbing
- Positive relasjoner og kjennskap til elevene gir læreren bedre muligheter til å påvirke og håndtere relasjoner mellom elevene

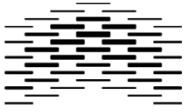
Blinde flekker i skolemiljøarbeidet?

- Sosiale dynamikker: Klassen som gruppe
- Strategier for å bygge godt klassemiljø

Sosiale dynamikker og strukturer

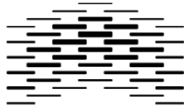
- «Vi» vs. «de andre» - inngruppe/utgruppe
 - Posisjonering i uformelle sosiale hierarkier
- = Mekanismer som begrenser empati

«Vi er som en familie»

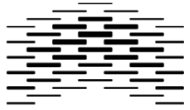
Vi er på en måte en slags familie føler jeg, vi er trygge på hverandre, vi kan fortelle hverandre hvis det er noe hjemme i familien eller hvis vi har en spesiell tilstand, det er bare å si det. Og vi har stått sammen og holdt det innenfor klassen. Vi har pratet med hverandre og læreren har sagt til oss hva de som har det tøft ønsker at vi andre skal gjøre. Vi tar vare på hverandre og passer på hverandre slik at ikke timene blir ubehagelig hvis vi har noe

Vi er ganske mange forskjellige personligheter. Og siden det er så mange som skiller seg ut og er unormale da, for å si det sånn, så blir det liksom normalt allikavel

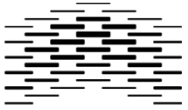
Forebyggende kollektiv i klassen

- "Gyldig vi" på tvers av vennegrupper
- Empati og relasjonelt ansvar
- Sosial kontroll elevene imellom

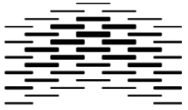
Hvordan bygge «gyldig vi»?

- Fellesskapende didaktikker
- Fellesskapende sosiale aktiviteter

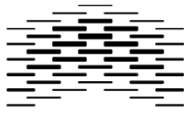
Sosiale aktiviteter: Tilhørighet og inkludering

- Mangfold og tiltak «nedenfra»
Fra fadderordning og juleball –
til de store kulturprosjektene
- Diskreditert og under press
- Sosialpedagogiske mål?

De store kulturprosjektene

- Mål: Alternative inkluderings- og mestringsarenaer
- Målforskyvning: Unge talenter, profilering av skolen og prioritering av «estetiske» mål over «sosiale» mål
- Risiko: Forsterket utenforskap og bekreftelse på at «jeg kan ingenting» - for noen

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

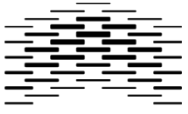
Felleskapende kulturprosjekter - et eksempel

Innhold og form:

- humor, komikk og «slap-stick» framfor «seriøse» prestasjoner
- mange fellesnummer framfor enkeltelever i store roller
- alle måtte utfordre «komfortsonen» sin

Timing:

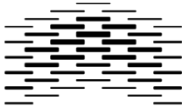
- når trenger vi det mest?
- hvordan få mest «valuta» for investeringene?

Gruppediskusjon

Hva tenker dere er viktig for at kulturprosjekter skal fungere reelt inkluderende og skape fellesskap og relasjoner på tvers av etablerte vennegrupper?

- Er det noen grep dere allerede har tenkt på eller lagt inn i prosjektet?
- Har dere erfaringer med utfordringer fra tidligere?
- Ser dere noen mulige utfordringer i prosjektet dere er i gang med nå?

Referanser

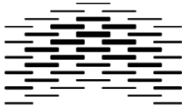
Eriksen, I.M. og Lyng, S.T. (2015). *Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker*. Oslo: NOVA

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2015/Skolers-arbeid-med-elevenes-psykososiale-miljoe>

Eriksen, I.M. og Lyng, S.T. (2016). «Blind spots and hidden dramas. Relational aggression among boys», *Gender & Education*, publisert online 03.08.2016,

<http://dx.doi.org/10.1080/09540253.2016.1214691>

Lyng, S.T. og Eriksen, I.M. «Addressing informal peer structures in bully prevention: A sociological supplement to the whole-school approach», (til vurdering)

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

TAKK!